

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Breszlowsky Ede*

Cím: *Budapest születése*

Forrás: *Reggeli Magyarország*

(Hely)

(Idő)

(Köt. v

Osztályozás

Tárgy *725.092.1*

Hely

Idő

"1943"

Személy

BUDAPEST SZÜLETÉSE

Írta: *Breszlowsky Ede*

1.

Fura lehetett az egymást morcosan méregető, de egymás minden moccanására életre-halálra kíváncsi két városka. Két vetélkedő, egymásra éppen csak nem ágyúzó szomszédvár. Gyűlöletük, zsoldosuk, sőt puskaporuk még csak akadt volna a komolyabb harc-hoz, de ágyújuk nem kerülközött. Be kellett hát érniök a legfeljebb szóban kiróbbanó gyűlölködéssel.

Két örökkön acsarkodó szomszédvár. Az egyik — polgári büszkeségében — egyre arisztokratikusabb, a másik egyre plebejusabb. Az egyik még középkori idilljét szeretné továbbámodni, de török nélkül, harcok nélkül, jómódban és békességben. A másik nem tud választani: óriási alföldi faluvá terpeszkedik, avagy engedjen a kör ösztökélésének s eressze rá egére a gyárak mocsos füstjét.

Két város szemközt egymással, a nagy folyam két partján s mégis milyen messze egymástól!

2.

Pedig a természet is egymásnak rendelte őket s évezázados multja van an-

nak a gondolatnak, hogy a két város voltaképpen egy. Szerémi György már a 16. században *Buda-Pesth* sorrendbe fűzi össze nevüket, mert észre kellett, hogy vegye: hiába szeretnének két város lenni és hiába akarnak két város maradni, egy és ugyanaz a város ők, oszthatatlanul egyek. Aztán századokig nincs írásos nyoma a Budapest névnek és az egységes főváros gondolatának.

De a 19. század harmincas éveiben, amikor *Széchenyi* megkezdte harcát a két főváros egyesítéséért, névtelenek és nagynevű férfiak egyre-másra szót emelnek az egységes név és az egységes város mellett. *Egy pesti órá*s kezdi meg a sort 1830-ban. Röpiratot jelentet meg ezzel a címmel: »A Buda-Pesti órák regulázásáról«. Rövidesen színlapon találkozunk a Budapest névvel. *Bauerle* háromfelvonásos zenés tündérajátékát — amint *Rexa Dezső* közli »Pest-budai vonatkozások egy régi énekes vigjátékban« című tanulmányában — 1834-ben a budai színjátszó társaság magyar fordításban »Aline, vagy: Budapest más részében a világnak« címmel adja elő. *Gilyei Sándor* »Budai nemzeti játékszíni zsebkönyv«

ének 1836-ra nyomott könyvecskéjét »Budapest nagy lelkű fiainak és lelkes leányainak« ajánlja »mély tisztelettel«.

3.

S megszólalnak a költők. A sört *Pong. ácz* Lajos honti alispán zsengeje, a »Budapest« című lelkes »költői jóslat« nyitja meg 1838-ban:

*Adja Isten, hogy két részből
Légy már akkor egy test,
S az öszzefort testnek neve
Legyen majd Budapest.*

Garay János ezidőtájt írta »Budapest« című epigrammájában:

*Érdekes ékes képt, mely a komoly ösz hajú
hajdant
S a víg arczu jelent vásznadon
egybeszövöd.*

*Ott fejedelmi Budát, a polgár Pestet
emitten;
Abban régi ditünk, ebben egy ifju
világ.
S mégis testvérek? »vérek« visszhangzik
az echó,
S a tetemes Gellért rá »Budapest« et
üvölt.*

Czuczor Gergely írta egy disztihonjában:

*Pinczér és tekeőr magyarul Budapesten
alig szól;
Hát játékos, ivó nincs magyar itten elég!*

4.

De mindenekeelőtt a nyughatatlan, mindenbe beleszóló, minden hibát kö-

nyvteremtő megvárta, talán még a ká-kán is csomót kereső gróf *harcol* Budapestért. Már 1829 november 28-án a következő sorokat írja gróf *Hunyady* Ferencének: »Ungarns Herz ist Pest und Ofen. *Ein Engländer* heisst diese beide Städte Budepist.« (Magyarország szíve Pest és Buda. Egy angol ezt a két várost Budepistnek hívja.)

Majd »Világ vagy felvilágosító töredékek némi hiba's előttelet eligazítására« című könyvében azt követeli 1831-ben: »Fővárostok nevét Budapestre kellene változtatni... így két város egyesülne, mely most nem legjobb szemmel nézi egymást. Észrevehető: én Budapest szóval éltem Buda helyett... egy fővárosnak kellene ezeknek lennie, nem kettőnek: egy és nem megoszlott ellenmondó szívnek.«

De ha a Budapest név nem kell, ajánl helyette gróf *Széchenyi* István mást. Am legyen *Honderű, Delivár, Etlivár* vagy *Ikervár*... csak: egy legyen, egységes legyen.

5.

De teltek az évek és évtizedek. Egyre inkább tisztában volt mindenki azzal, hogy a két főváros egyesítése elkerülhetetlen, azért vajmi kevesen akadtak, akik komolyan igyekeztek volna az egyesítés útiából a nehézségeket elhá-

rítani. Az ellenfelek, intrikusok és köznyösök sokadalomával szemben végül mégis a nyughatatlan gróf diadalmaszkodott. Még pedig — a *Lánchíd kiharcolásával*. A hajóhíd nem volt komoly kapocs a két város között, még csak jobban hangsúlyozta a Duna határsorompó voltát. A makacs gróf tehát, akinek polgárok hiányában polgárnak kellett lennie és polgárul kellett gondolkoznia, megteremtette az állandó hidat. *Csekély huszonnyolc esztendő munkájával.*

1821-ben vetette fel Széchenyi az állandó híd gondolatát. 1831-ben megalakította a Budapesti Hídegyesületet s megindította az előmunkálatokat. 1836-ban kiverekedte a hídról szóló törvényt. 1839-ben leverték a híd első cölöpét. 1842-ben végre letették az alapkövet. És 1843-ban a »Jelenkor« című lap »Egy kis fővárosi pletyka« címmel arról ír, hogy a hídepítő Clark Ádám megszökött a pénztárral. Széchenyi keserűen válaszol a pletykákra, amelyek már azt is tudják, hogy Clark hatszáz ezer pengőforinttal állott odébb. »A híd minden ellenségeskedés dacára fel fog épülni, hídul fog szolgálni a jobb honi közlekedésre, a világnak egy remeke lesz. És én feleitem a fargy körüli tizenkét évig tartott tikkasztó fáradozásaimat, feleitem szinte annyi évig tartott félelem és remény közti tantaluszi kínaimat...«

Clark természetesen nem szökött meg és a hidat 1849 november 1-én megnyitják a közforgalomnak. Igaz, már nem Széchenyi számára.

És valóban »a világnak egy remeke« lett: a világ nyolcadik csodájaként emlegették...

6.

A híd megnyitásának küszöbén, 1849 június 24-én a független Magyarország belügyminisztere elrendelte Buda és Pest egyesítését, továbbá Óbuda bekebelezését: »Miután a három hatóság együtt bír azon hivatással alkotni a magyar álladalom fővárosát, s az egyesítés nélkül közigazgatásukból egység, összhangzás, egysze-

rőség, gyorsaság és pontosság örökké hiányozni fogna, mint hiányzik a szermény- és vagyonbiztosíték ott, hol három most külön hatóság nyújt az üldözött vétkesnek menhelyet. Miután a főváros csak úgy lesz hatalmas, ha benne egy igazgatóhatalom lesz, csak úgy lesz lételében virágzó, ha törekvésében egy lélek, egy akarat által vezéreltetik, csak úgy lesz boldog, ha a külön érdekek egy közös érdekbe olvadnak fel. Miután a magyar álla-

dalomnak csak egy fővárosa lehet, melynek élő erejét főleg Pest, történeti és emlékezetét pedig Buda adja meg és miután végre az ország fővárosának dísz, ereje, hatalma, nagysága egysége által feltételeztetik, Buda és Pest Budapest elnevezéssel közigazgatásilag egyesítetik.

De a magyarság csillaga rövidesen lehanyatlott s Bécsnek nem volt érdeke gazdaságilag erős, kulturális téren messzire ható magyar főváros kialakulása. Az abszolutizmus ha itt-ott engedett is egy-két lépést, sosem többet, mint amennyit az élet kikényszerített.

7.

1867 megnyugvásának kellett eljőnie, hogy az egyesítés — késhegyig menő harcok árán — megvalósulhasson. Ha egyedül embereken mult volna, talán még ma is tárgyalná valamilyen kiküldött örökéletű előkészítő bizottság az egyesítés előkészítését. De az élet szükségletei erősebbnek bizonyultak még az előkészítő bizottságoknál is és a képviselőház 1872 november 26-án megkezdte és december 9-én befejezte a Pest, Buda és Óbuda egyesítését szervezetileg megoldó fővárosi törvény tárgyalását s Tóth Vilmos belügyminiszter 1872 december 22-án — a törvény szentesítését követő napon — elrendelte a szervezés munkálatainak a megkezdését.

Még jónéhány leirat és felterjesztés, rendelet és jegyzőkönyv, javaslat és döntés, átirat és körrendelet készült az egyesítés ügyében. A bizottságok és albizottságok szorgalmasan ülészetek és vitatkoztak s még szorgalmasabban rótták papírra határozataikat. Az egyesítés ellenzői még mindig azon igyekeztek, hogy új és új akadályokat eszeljenek ki az egyesítés útjába. 1873-ban mégis megszülethetett Pest, Buda és Óbuda egyesítéséből Buda pest.

8.

Az egyesítés előtt Pest 200.476, Buda 53.948 és Óbuda 16.102 lakost számlált, vagyis Budapesten az egyesítéskor 270.526-an laktak. A fővárosnak hetven év múltán, az 1942. év közepére kiszámított népessége 1.196.145 főnyi. Budapest lakossága tehát hét évtized leforgása alatt 342 százalékkal gyarapodott, kevés híján megötszöröződött. Pest mai lakossága 906.095, Budáé 222.339, Óbudáé 67.711 főnyi, vagyis Pest népessége 352, Budáé 312, Óbudáé 321 százalékkal szaporodott.

A három egykori város fejlődése tehát alig tér el egymástól. Ez annak a beszédes bizonyítéka, hogy az egyesítéssel egyaránt nyert mind a három város.

Széchenyi István igazsága, mint annyi mindenben, ebben is beigazolódt.